

dr. Ilsemarie Weiffen RSCJ

Irgalmasság – Isten Szíve dobbanása bennem és benned

Irgalmasság – Isten Szíve dobbanása bennem és benned. Ezt a címet választottam a gondolataim elé, amelyek a Szent Szív Társaság (Sacré Coeur) spiritualitása jegyében vizsgálják, hogy mit jelent az irgalmasság, és hogy mire hív mindannyiunkat az irgalmasság éve.

Ferenc pápa a beszédeiben és a megnyilatkozásaiban visszatérően hangsúlyozza, hogy az irgalmasság az Isten üzenetének lényege. Az irgalmasság nem csupán tulajdonsága, hanem lényege az Istennek – ő maga az irgalmasság. És így, az irgalmas Istenként találkozik az emberrel. A Biblia szemléletes példák sokaságával mutatja meg ezt nekünk. Az Isten ismétlődően megkönyörül a népén, akkor is, ha az eltávolodik tőle. Isten újra meg újra megbocsátó. Talán legmegindítóbb szavai ebben az összefüggésben Ózeás könyvében vannak leírva, ahol az Úr így szól hűtlenné váló és Baált imádó népéhez: „Hogyan vethetnék el, Efraim, hogyan hagyhatnád el, Izrael? Szívem elváltozott, egész bensőm remeg.” (Oz. 11,7-8) Isten szíve fellázad (így lehetne pontosan lefordítani), és elfordul a haragtól a könyörület felé. Ebben a könyörületben bízhat Isten népe, és ezért a könyörületért folyamodik újra meg újra a zsoltároknak: „Hallgass meg, Uram, hisz kegyelmed jóságos, irgalmad bőségében tekints reám!” (Zsolt. 69,17) vagy: „Atyáink bűneit ne rajtunk torold meg, siess elénk irgalmaddal, mert egészen nyomorultak lettünk. Neved dicsőségéért ments meg minket, Istenünk, szabadítónk! Bocsásd meg, Urunk, bűneinket, ments meg minket a nevedért!” (Zsolt. 79,8-9)

Isten irgalmasságának legmagasabb kinyilatkoztatása maga a megtestesülés. Hildegund Keul német teológus a megtestesülés titkát a következő szavakkal írja le: „Isten lehajol”.¹ A kép a magdeburgi Roncalli-ház egyik üvegfestményét idézi. A művész egy padlóig érő üveglakot festett fénylő vörös színűre, és finom vonalú írással írta rá ugyanezeket a szavakat: „Isten lehajol”. Hildegard Keul arra hívja fel a figyelmet, hogy nekünk is le kell hajolnunk, hogy elolvashassuk az írást – tehát az Isten megtestesüléséhez, emberré válásához, és vele együtt a mi emberré válásunkhoz is hozzátartozik a lehajlás. Az Istennek nem méltóságán aluli, hogy magára vegye az emberi szegénységet, hogy leszálljon, hogy bármi nélkül beérje. Ahogy a Filippiekhez írt levél ókeresztény himnuszában áll: „Ő Isten formájában volt, és az Istennel

¹ Hildegund Keul, *Auferstehung als Lebenskunst*, Freiburg 2014,17.

való egyenlőséget nem tartotta olyan dolognak, amelyhez föltétlenül ragaszkodnia kell, hanem kiüresítette magát, szolgálai alakot öltött, és hasonló lett az emberekhez.” (Fil. 2,6-7)

A könyörülő Isten vált emberré Jézusban, ő hajol le hozzánk, az ő szívéhez hű Barat Szent Magdolna Zsófia. A Szent Szív Társaság (Sacré Coeur) megalapításakor nem csupán az volt szándéka, hogy a szerzetesnők Jézus példája nyomán éljenek és cselekedjenek, hanem sokkal inkább az, hogy a jézusi élet és a jézusi cselekedetek lényegéig, forrásáig jussanak el. Soha nem érte be Jézus tetteinek másolásával: számára az a magatartásváltozás volt a lényeg, amely szerzetesnői cselekedetek alapjává tud válni. Fontos, hogy az emberek a nővérek révén azzal a magatartással, hozzáállással találkozzanak, amilyennel Jézus fogadja őket. Az ehhez vezető belső változás útja a kontempláció, amelyet Barat Szent Magdolna Zsófia egy imádkozási módszerrel ért el. A módszerre Pierre Bérulle bíboros tanította, az „Ecole française“, egy 17. századi franciaországi spirituális mozgalom atyja.² Bérulle „a kapcsolódásról, a jézusi magatartással való összeolvadásról, eggyé válásról” tanít,³ és ehhez a kontemplatív imához ragaszkodunk mi, ma élő szerzetesnők is.⁴

Ennek az útnak nem csupán a forrásait találjuk meg a misztikában, hanem egy olyan, mai misztikához is eljutunk általa, amelynek jelentősége részint az újabb teológiákban, részint pedig Ferenc pápa dokumentumaiban és prédikációiban is növekszik. A Szent Márta házban (Casa Santa Marta) 2013 szeptemberében elmondott prédikációjában a pápa három olyan utat írt le, amelyeken járva megismerhetjük Jézust: ésszel, szívvel és cselekvéssel. „Ahhoz, hogy megismerjük őt, el kell olvasnunk, amit az egyház mond róla, imádságban kell beszélgetnünk vele, és vele kell tartanunk az ő útján.”⁵ Néhány nappal korábban ugyanígy a reggeli prédikációban arra utalt, hogy a Jézus követéséhez szükséges erények csak kegyelemmel nyerhetők el, és e kegyelem „a jézusi kontemplációból következik”.⁶

Actio in contemplation, azaz a kontemplációból fakadó cselekvés jelenti a Szent Szív Társaság lényegét. Barat Szent Magdolna Zsófia Lázár két testvére, Mária és Márta példájával írta ezt le (Lk 10,38-42). Számára nem úgy vetődött fel a kérdés, hogy ki választotta a jobbik részt. 1844. július 30-án így fogalmazott a rendtársainak:

² Ld. *Michael J. Buckley*, Die französische Spiritualität des 17. Jahrhunderts: drei Vertreter, in *Louis Dupré / Don E. Saliers* (Hg.), Geschichte der christlichen Spiritualität Bd. 3, Die Zeit nach der Reformation bis zur Gegenwart, Würzburg 1997, 53-92, 68.

³ *Weismayer*, Art. Bérulle, 61.

⁴ Ld. *Generalkapitel 2008*, Contemplation.

⁵ *Papst Franziskus*, Predigten aus den Morgenmessen in Santa Marta, Freiburg 2014, 239.

⁶ *Papst Franziskus*, Predigten, 211.

„Valójában, leányaim, ez a világos megjelölése, ez a kifejezése a Sacré Coeur spiritualitásának. Márta és Mária együtt, összeolvadva.”⁷

Ez ma számunka egyértelműen a következőt jelenti: Jézusra nézni, őrá hallgatni, hozzá igazodni, és ebből kiindulva tenni azt, amit tenni kell. Bizonyára észreveszik, hogy mindig ugyanarról van szó, ugyanerről a két mozdulatról: egyfelől az Istenre irányított pillantásomról, ami megmutatja bennem Jézust, az Istennel való kapcsolatomról, aki rám tekint, illetve másfelől az én emberekre figyelő tekintetemről és a velük való kapcsolatomról. Arról van szó, hogy megérezzük-e magunkban Isten szívdobbanását, majd tovább tudjuk-e vezetni, hogy másokban is dobogjon. Erre a hármas szívdobogásra szeretném önöket meghívni. Először is figyeljünk Isten szívdobbanására, második lépésben halljuk meg önmagunkban, és végül adjuk át másoknak is, hogy Isten Szíve minél több emberben doboghasson.

Isten Szíve dobbanása

Láttuk már, hogy Isten Szíve az emberért dobog. Azt is mondhatjuk, hogy a szíve elfacsarodik, ha olyan embereket lát, akikhez mindig szeretettel fordult, és akik mégis újra meg újra eltávolodnak tőle és saját utakat keresnek. A már emlegetett Ózeás könyve valóságos szeretet-dráma, amelyben számomra a legszebb szavak olvashatók. Isten az orcájához emelte Izraelt, mint a szülők, járnai tanította, szeretetében magához vette a népét. Aki nevelt fel gyermeket, az pontosan tudja, mit jelent ez. Nem véletlen, hogy a héber irgalmasság szó etimológiailag az anyaság szóban gyökerezik: *rachamin* a *rechem* többszáma, aminek a szó szerinti jelentése *anyaméh*, a szó töve pedig a *cham*, azaz a *melegség*. „Isten irgalmassága tehát anyai, magába rejtő, óvó. Egy hely, ahol növekedhetünk. »Az életre szeret minket!« Ezt a mondatot találtam az irgalmasság témájához a Wikipedián. »Az életre szeret minket!« Egy archaikus kép, amely mélyen, a létünk gyökerénél szólít meg minket, amely sokkal többet jelent, mint a megbocsátás, és az Isten meleget és életet adó anyaiságát mutatja meg. Gyógyító, üdvözítő ereje van.⁸ Mi talán nem fordulnánk mindig újra a gyermek felé, még akkor is, amikor olyan utat választ, amelyet nem értünk, vagy amely bajjal fenyegeti? Isten azt mondja: „De megfeledkezhet-e csecsemőjéről az asszony? És megtagadhatja-e szeretetét méhe szülöttétől? S még ha az megfeledkeznek is: én akkor sem feledkezem meg rólad.” (Iz 49,15)

⁷ Conférences de la Vénérable Mère Madeleine Sophie Barat, Roehampton 1900, 363-364: “En effet, mes bonnes Filles, voilà le terme, voilà l’expression textuelle de l’esprit du Sacré-Cœur: C’est Marthe fondue dans Marie”.

⁸ http://www.kathpedia.com/index.php?title=Barmherzigkeit_Gottes, 9.7.2016.

Ugyanebben az értelemben mondja Ferenc pápa az irgalmasság éve alkalmából kiadott bullájában: „Isten irgalmassága nem elvont eszme, hanem konkrét valóság, amellyel kinyilvánítja szeretetét, mely olyan, mint egy atyáé és anyáé, akik szívük mélyéig megindulnak gyermekeikért. Valóban állíthatjuk, hogy »szívbeli« szeretet. A bensőből fakad, mint mély, természetes érzés, melynek összetevői a gyöngédség és az együttérzés, az elnézés és a megbocsátás.”⁹

Amikor Ferenc pápa az irgalmas Istenről beszél, gyakran él az irgalmas apáról szóló hasonlattal. Ez az apa, aki nem csupán örömmel veszi újra magához a mindenét eltékozló fiát, hanem az otthon maradottal is türelmes tud lenni, és ugyanazzal a szeretettel fogadja. Igen, talán ez utóbbinak még nagyobb szüksége van az apa irgalmasságára, hiszen ő belülről (és nem a testvérehez hasonlóan kívülről) távolodott el az apa szeretetétől, amelyről azt hiszi, hogy hűségével már kiérdemelte. „Az irgalmasságban kapunk bizonyosságot arra, hogyan szeret Isten. Ő teljesen, örökre, ingyenesen, viszonzásul semmit sem várva adja nekünk önmagát” – mondja Ferenc pápa.

Isten irgalmassága nem kiérdemelt, ám határtalan. Úgy kelti fel a mennyei Atya a napot jókra és gonoszokra egyaránt, és úgy ad esőt igazaknak és bűnösöknek is (Mt 5,45), ahogy a magvető veti el széles mozdulatokkal a magokat mindenféle földre (Mt 13,1-9); az utolsó szőlőmunkásnak is éppen annyit fizet, mint az elsőnek (Mt 20). Boris Repschinski teológus, az innsbrucki egyetem kutatója hangsúlyozza, hogy a kovászról szóló példázat (Mt 13, 33-35) Isten legnagyobb fokú nagyvonalúságát mutatja be: „Ahogy a kenyeret sütő asszony, úgy Isten is szándékosan valami megromlottat ad a liszthez, hogy jó kenyeret tudjon készíteni. Ahelyett, hogy a bűnt és a rosszat tűzzel-vassal irtaná, Isten a bűnösöknek is felajánlja a megtérést.”¹⁰ Máté evangéliuma alapján Boris Repschinski Jézust az „irgalmasság prédikátorának” nevezi.¹¹ Jézus azonban nem csak prédikál az irgalmasságról, hanem az emberekkel való találkozásában gyakorolja irgalmasságot. Gondoljunk csak arra a számos gyógyításra, amellyel az emberek felé fordul, és újra felveszi őket abba a közösségbe, ami a betegségük miatt kirekesztette őket. Jézus az életbe hozza vissza ezeket az embereket. Jézus megérinti, amit lát: látja a sok éhes embert, akik követték és hallgattak rá, látja, hogy szükségüket szenvednek, és cselekszik. Megérinti a pogány asszony, aki hátulról

⁹ *Papst Franziskus, Misericordiae vultus*, 6. Magyar fordítása: dr. Diós István, http://uj.katolikus.hu/konyvtar/Ferenc_papa_Misericordiae_vultus_bulla.pdf

¹⁰ *Boris Repschinski, Erbarmen und Gericht, Gott zwischen den Fronten des Matthäusevangeliums, Vortrag an der Theologischen Fakultät der Universität Innsbruck im Juni 2016.*

¹¹ *ua.*

odamerészkedik hozzá, és akinek a bizalma felismerésre ösztönzi: általa tudja meg, hogy küldetése mindenkié, nem csak a saját népéé. (Mt 15)

Barat Szent Magdolna Zsófia azt írja elő a rendi Szabályokban a nővérek számára, hogy mindig Jézusra nézzenek, Őt szemléljék, aki nem azért jött, hogy neki szolgáljanak (Mk 10,45) és aki a barátainak elvégzi a lábmosás egyébként rabszolgák által végzett munkáját (Jn 13). Ez Magdolna Zsófia istenképe, amely természetesen az ő életében is változott: egy szigorú, büntető, megközelíthetetlen Isten képe alakult át azzá, aki tárt karokkal és nyitott szívvel fordul az emberek felé. Ez az Isten akar bennünk élni. Tegyük fel tehát a kérdést, hogyan él ő bennünk. A kérdés megválaszolásához először is a saját istenképünket kell megvizsgálnunk.

Isten Szíve dobbanása bennem

Ki Isten az én számomra? Milyen kép él bennem róla? A büntető, megközelíthetetlen, félelmetes Istené, aki kényesen ügyel a parancsai betartására? Vagy azé az Istené, aki szeretettel hív magához? Ezt a kérdést mindenki csak maga tudja megválaszolni önmaga számára.

Ferenc pápa ebben az összefüggésben emlékeztet a vámszedő Máté elhívására. Jézus meglátta az asztalánál ülő és az adóba fizetett pénzeket számoló Mátét, és ránézett. Egyetlen pillantás elég volt ahhoz, hogy megváltoztassa egy embernek az életét, akit a foglalkozása miatt Izrael népe korruptnak tartott, és megvetett. Jézus azonban ránéz, és Máté egyetlen pillantására igent mond; „otthagyt mindent és elindult az Úrral. Ez a megélt és elfogadott irgalmasság pillanata: veled megyek”.¹² Az ilyen pillanatokra mindig emlékezni kellene, „ugyanúgy, ahogy az izzó fahasábra ráfűjünk, hogy a tüzet ismét felélesszük.”¹³

Ha beismerjük a gyengéinket és a kudarcainkat, ha feladjuk, hogy mindent magunk határozzunk meg, ha nem csupán a saját erőnkre akarunk támaszkodni, akkor Mátéhoz hasonlóan el tudjuk fogadni az irgalmasságot, és el tudjuk viselni, hogy úgy pillantson ránk, amilyenek vagyunk, az erőnkkel és a gyengeségünkkel együtt. És akkor Isten Szíve megdobban bennem. Pál apostol beszédes példát ad erre, amikor azt mondja: „Élek, de már nem én, hanem Krisztus él én bennem” (Gal 2,20). Hiszen ő maga halálos üldözője volt a keresztényeknek. Isten Szíve mindannyiunkban dobog – Barat Szent Magdolna Zsófia számára ezt jelenti a Jézus Szíve-tisztelet. Az ide vezető út: a pillantás mindig újra Jézus felé

¹² *Papst Franziskus*, Predigten, 173.

¹³ *Papst Franziskus*, Predigten, 175.

fordul, a kontemplációban lehetséges a vele való egyesülés. A kontemplatív imádság lényege „a csend, az éberség, valamint Jézus Krisztus és az Isten jelenvalósága iránti figyelem”,¹⁴ mondja a kontemplatív ima egyik mestere, a magyar származású, de Németországban élő Jálícs Ferenc jezsuita atya. A tét Isten jelenvalóságának és szeretetének érzékelése.¹⁵ Jálícs Ferencsel együtt leszögezhetjük, hogy a Jézus Krisztus felé forduló figyelem és belső odaadás, a vele való állandó kapcsolat meg tudja változtatni az embert. Jézus Krisztus a vele való egységben hat az emberre. A kontemplatív ember ezekkel a szavakkal imádkozik Istenhez: „A te erőd hasson énbennem”.¹⁶ Isten irgalmasságától megérintve mi magunk is minden nap gyakorolhatjuk az irgalmasságot embertársainkkal.

Isten Szíve dobbanása benned

Ha Isten Szíve meg tud dobanni bennem, akkor ez nem csak nekem ad életet, hanem arra is ösztönöz, hogy jézusi módon forduljak mások felé. A mi rendi közösségünk nem csak Istenre figyel, hanem ránk, emberekre is. A találkozónkon és a találkozónk eredményeként születő dokumentumokban is a környezetünkben lévő emberek arca a fontos: a közösségre és odafigyelésre éhező emberek arca, az időseké és a fiataloké, akikkel senki nem törődik, és akik az életük értelmét keresik. Johann Baptist Metz német teológus a nyitott szem misztikájáról beszél. Ő abban látja a feladatunkat, hogy az áldozatok hangját hallhatóvá tegyük, és érzékenyvé váljunk más emberek szenvedése iránt. Ebben az összefüggésben beszél ő compassióról, arról a fogalomról, amely a mi rendünk dokumentumaiban is nagy szerepet játszik. A compassió női képviselői akarunk lenni. A mai teológiai megértésben a compassió nem csak részvét vagy együttérzés, hanem „részvétel, a mások szenvedésének kötelező észrevétele, és az abban való osztozás”.¹⁷

James F. Keenan amerikai jezsuita még radikálisabban definiálja az irgalmasságot. Nem csak arról beszél, hogy észre kell venni a szenvedést és osztozni benne, hanem ezt mondja: „Az irgalmasság az a képesség, hogy be tudunk lépni a másik ember életében uralkodó káoszba”.¹⁸ Hogy mit jelent ez, azt Ferenc pápa magyarázza el az irgalmasság évét meghirdető bullájában:

¹⁴ Franz Jálícs, *Miteinander im Glauben wachsen*, Würzburg 2008, 7.

¹⁵ Ld. Franz Jálícs, *Kontemplative Exerzitien, Eine Einführung in die kontemplative Lebenshaltung und in das Jesusgebet*, Würzburg, 31995; Franz Jálícs, *Der kontemplative Weg. Ignatianische Impulse* Bd. 14, Würzburg, 22006; Jálícs, *Miteinander im Glauben wachsen*, Würzburg 2008.

¹⁶ Jálícs, *Kontemplative Exerzitien*, 261.

¹⁷ Ld. *Johann Baptist Metz*, *Memoria Passionis, Ein provozierendes Gedächtnis in pluralistischer Zeit*, Herder Freiburg ³2006, 166.

¹⁸ *James F. Keenan, The Scandal of Merci*, Vortrag an der Theologischen Fakultät der Universität Innsbruck im Juni 2016. „the willingness to enter into the chaos of another“.

„A Szentévben megtapasztalhatjuk majd, hogy mit jelent megnyitni a szívünket azok felé, akik a modern világ – gyakran drámai módon létrehozott – perifériáin élnek. Mennyi kényes és gyötrelmes szituáció van a mai világban! Hány sebet ütnek azok testén, akiknek már nincs hangjuk, mert a jajszavukat elnyomta és elhallgattatta a gazdag népek közömbössége.

E Jubileum idején az Egyháznak még inkább feladata, hogy gyógyítsa ezeket a sebeket, kezelje a vigasztalás olajával, kötözze be az irgalmassággal, és gyógyítsa a szolidaritással és kellő figyelmességgel. Ne süppedjünk bele a megalázó közömbösségbe, a lelket érzéketlenné változtató és az újdonság felfedezését megakadályozó megszokottságba, a romboló cinizmusba. Nyissuk föl a szemünket, hogy észrevegyük a világ nyomorúságát, méltóságuktól megfosztott fivéreink és nővéreink sebeit, és érezzünk késztetést arra, hogy meghalljuk segélykiáltásukat. Ragadjuk meg kezüket és vonjuk magunkhoz őket, hogy érezzék jelenlétünk, barátságunk és testvériségünk melegét. Tegyük magunkévá kiáltásukat, hogy együtt lebonthassuk a közömbösség barikádját, mely gyakran elég hatalmasnak tűnik ahhoz, hogy elrejtse az önzést és a képmutatást.”¹⁹ Ha Barat Szent Magdolna Zsófia ma élne, teljes szívével csatlakozna ezekhez a szavakhoz. Azt mondaná: fordulj minden emberhez azzal az irgalmassággal, amelyet te magad is megtapasztalsz Isten által! Segítsd mások életét úgy, ahogy te is az életedet kapod tőle!

Egy képpel szeretném zárni az előadást

A román származású, Belgiumban élő művész, Luana Zanguropol Alexe képe²⁰ számomra az irgalmasság tökéletes kifejezése. A kisplasztikának *A tékozló fiú hazatérése* címet adta az alkotója, de én ennél jóval többet látok benne: az Isten és ember közötti, sőt az emberek egymás közötti – irgalmasságon alapuló – kapcsolatát, amely elvezet az új élethez.

A kisplasztika, ahogy a címe is utal rá, azt ábrázolja, amit Lukács evangélista a tékozló fiúról, vagy még inkább a fiú irgalmas atyjáról szóló példabeszédben tár elénk (Lk 15,11-32). Egyetlen pillanatot mutat meg, mégpedig az apa és fia, Isten és ember találkozásának pillanatát. Ha a találkozásról szóló görög szöveget szó szerint fordítanánk, akkor így fogalmaznánk:

¹⁹ Ferenc pápa, *Misericordiae vultus*, 15. A magyar szöveg dr. Diós István fordítása: http://uj.katolikus.hu/konyvtar/Ferenc_papa_Misericordiae_vultus_bulla.pdf

²⁰ *Jean Radermakers / Luana Zanguropol Alexe*, sculpeure céramiste, *Mystères de l'Année Liturgique*, Bukarest 2010, 59.

„ő (a fiú) felállt és az apjához ment. Amikor még távol volt tőle, már meglátta őt az apja, együttérzéssel (compassion = együtt-szenvedés) szaladt elé és a nyakába borult, majd megcsókolta.”

A fiú feláll, elindul az apjához. Az apa már messziről meglátja. A fia látványa felkavarja az apát, vele szenved, és maga is elindul felé. Nem csupán elébe megy, hanem fut hozzá, végül a találkozás pillanatában kölcsönösen átölelik és megcsókolják egymást.

Ezt a pillanatot ragadta meg a művész a kisplasztikában: ahogy a fiú az apa karjába borul. A apa megrendültségében gyengéd, ugyanakkor erőteljes, együtt érző szeretettel karolja át a fiát. Ölelő karjai olyanok a fiú számára, mint az anyaméh. Ez az odaadó, szerető ölelés és compassio, vagyis együtt-szenvedés teszi, hogy a fiú, aki meghalt (Lk 15, 32), az irgalmasság szó eredeti héber értelmében nyer megbocsátást és születik újjá.²¹

Isten mindannyiunkkal ennek az irgalmas szeretetnek a jegyében találkozik. Várja, hogy elinduljunk felé, hogy a „köszív” bennünk végre igazán erősen dobogni kezdjen, és életet akarjon továbbadni. Erre hív minket az irgalmasság éve: hogy az irgalmas atyához hasonlóan ne csak menjünk, de fussunk az emberek felé, hogy semmi ne tarthasson vissza minket, hogy engedjük megérinteni magunkat az ő „épp-így-létük”, az ő éppen adott valóságuk által, hogy a találkozással és az öleléssel megbékélést adjunk nekik, és új életre indítsuk őket. **„Legyetek irgalmasok, mint az Atya”** – nem véletlenül ez ennek az évnek a vezérmotívuma.

Azt kívánom magunknak, hogy ne csak az Isten által gyakorolt irgalmassággal találkozással találkozzunk új életre, hanem ez a tapasztalat bátorítson minket, hogy magunk is hozzá tudunk járulni az egyház és a világ megváltoztatásához. Hogy olyan emberekké legyünk, akik számára nem a hatalom és a saját tekintélyük fontos, hanem akik Jézust követve akarnak másokért élni. Így lehet ez az év valóban Szentév.

²¹ Ld. *Ilsemarie Weiffen rscj*, *Beziehung verändert*, Ein Beitrag zu einer frauenspezifischen Pastoral, Norderstätt 2012, 351-353.